

Diğer eserleri de şunlardır: *Hâşiye-i Muṭavvel* (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 2821); *Tulû' u-ş-şems ve'l-işrâk* (Süleymaniye Ktp., İzmir, nr. 321); *Mektûbât* (Süleymaniye Ktp., Tâhir Ağa, nr. 608); *Risâle-i Rahmâniyye fi beyâni kelime-ti'l-insâniyye*; *Şerh-i Telvîh* ve *Şerh-i Tenkih*.

BİBLİYOGRAFYA :

Atpazarî, *el-Lâ'ihâtü'l-berkîyyât* (haz. Bedreddin Çetiner), DİA Ktp., nr. 10.674, Giriş, s. 22-65; *Keşfü'z-ẓunûn*, II, 1181; İsmâil Hakkı Bursevî, *Tamâmü'l-feyz*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 244, vr. 89^a-167^a; a.mlf., *Silsile-nâme-i Celvetî*, Süleymaniye Ktp., Şazeli Tekkesi, nr. 63, vr. 46^a-47^b; a.mlf., *Mecmûatü'l-esrâr*, Âtuf Efendi Ktp., nr. 1500, vr. 73^b-101^b; a.mlf., *Kitâbü'l-Hitâb*, İstanbul 1292, s. 295; Uşşâkizâde İbrâhim Efendi, *Zeyl-i Şakâik* (nşr. H. J. Kissling), Wiesbaden 1965, s. 686; Râşid, *Târih*, III, 123-124; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 22-26; *Osmanlı Müellifleri*, I, 15; *İzâhu'l-meknûn*, I, 565; *Hedîyyetü'l-ʿarifîn*, I, 657-658; Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri I: İsmâil Hakkı Bursalı*, İstanbul 1944, s. 23-49; Oktay Aslanapa, *Kıbrıs Türk Eserleri*, İstanbul 1975, s. 25; Sâkıb Yıldız, *L'Exégète Turc Ismâ'îl Hakkî Burûsawî, Sa Vie, Ses Oeuvres et La Méthode dans son Tafsîr Rûh al-Bayân* (doktora tezi, 1972), L'Université de Sorbonne (yayınlanmamış müellif özel nüshası), s. 23-40; Bursalı Mehmed Tahir, "Atpazarî Osman Fazlı-i İlâhî", *SR*, sy. 28/210 (1330), s. 29-30.

SÂKİB YILDIZ

ATPAZARÎ TEKKESİ

XVII. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul, Fatih Atpazarı'nda kurulan günümüze ulaşmamış bir tekke.

Fâtih devri ülemâsi ve devlet ricâlin-den Manisalı Mehmed Paşa (ö. 1495) tarafından yaptırılan ve kendi adıyla anılan caminin içinde yer alır. İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen bu caminin Fâtih devrinde (1451-1481) yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Ancak vakfiyesi 909 Rebûlevvel (Eylül 1503) tarihli. Gece-leri şehrin çeşitli yerlerinde nöbet tutan on iki yeniçeri çorbacısı görevlerine da-ğılmadan önce akşam namazlarını top-luca burada kıldıkları için cami Kul Camii adıyla da anılagelmıştır. Atpazarî Tekkesi ise Fazlı-i İlâhî, Atpazarî ve Kutub la-kapları ile tanınan Şeyh Osman Efen-di'nin (ö. 1691) XVII. yüzyılın ikinci yarısı içinde bu camiye "vaz"-ı meşihat" etme-sinden sonra kurulmuştur. Başlangıçta Atpazarî Osman Efendi'nin mensup oldu-ğu Celvetiyye tarikatine bağlı iken onun Magosa'ya sürülmesinden sonra Şâbâ-niyye'ye, 1865'ten itibaren Sünbüliyye'ye,

1885'ten sonra da tekrar Celvetiyye'ye intikal etmiştir. Tekkenin Fatih ve çev-resini etkilemiş olan yangınlarda zarar gördüğü ve birtakım tamirler geçirdiği, hatta yeniden inşa edildiği tahmin edi-lebilir. Her şeye rağmen Manisalı Meh-med Paşa Camii'nin XX. yüzyılın başla-rında ayakta olduğu ve Atpazarî Tek-kesi'nin de faaliyetini kesintisiz sürdür-düğü anlaşılmaktadır. 1901'de çıkan bir yangında ve 1918 Cibâli-Fatih yangının-da büyük ölçüde tahribe uğrayan cami uzun süre dört duvardan ibaret bir ha-rabe halinde kalmış, 1964'te bu duvar bakiyeleri yıktırılarak yalnızca dış ebadı korunmak suretiyle yeniden inşa edil-miştir.

İlk yapısından günümüze hiçbir şey ulaşmadığı için Atpazarî Tekkesi'nin mi-mari özellikleri bilinmemektedir. Ancak tekkenin, tevhidhane olarak kullanılan cami ile bunun avlusu etrafında yer alan bir harem dairesi ve derviş hücrelerin-den ibaret olduğunu söylemek müm-kündür. Zaman içinde çeşitli onarımlar geçirdiği muhakkak olan bu yapıların ilk konumları pek fazla değişmemiş olsa gerektir. Günümüzde tekkenin artaka-lan yegâne unsurlar cami-tevhidhane ile güneyinde yer alan küçük hazîredir. Ka-reye yakın dikdörtgen planlı kâgir du-varlı ve ahşap çatılı olan bu yapı müte-vazi bir mescid niteliğindedir. Aslında duvarları moloz taşlar ve tuğlalarla özen-siz bir biçimde örülü iken son ihyasında alması olarak bir sıra kesme köfeki taş ve iki sıra tuğla ile itinalı şekilde örül-müştür. Her cephesinde ikisi altta, ikisi de üstte olmak üzere dörder pencere vardır. Alttakiler mermerden söveler, demir parmaklıklar ve aynaları köfeki-den mâmul tuğladan örülü sivri tahfif kemerleriyle üsttekiler ise çift kat alçı pencerelerle donatılmıştır. Hazîrede Ma-nisalı Mehmed Paşa başta olmak üzere bazı devlet ricâli, ülemâ ve tekke men-suplarının kabirleri bulunmaktadır. Bun-lar arasında caminin bânisine ait olanı XV. yüzyıl Osmanlı mezar taşlarının gü-zel bir örneğini teşkil etmektedir. Hazî-rede bulunan Anadolu Kazaskeri Molla-cıkzâde İshak Efendi'nin dayısı Ahmed Efendi'ye (ö. 1113/1701-1702), kızkarde-şi Hatice Hatun'a (ö. 1144/1731-32) ve kayıvalidesi Rukiyye Hatun'a (ö. 1166/1753) ait müşterek bir mezar taşı çok değişik tasarımı ile dikkati çekmekte-dir. Yekpâre bir mermer kitlesi yan ya-na bitişik duran üç müstakil mezar taşı görünümünü verecek şekilde işlenmiş, ön

yüzüne farklı tarihlerde vefat etmiş olan bu üç kişinin kimliklerini belirten kitâ-beler, tepelerine de değişik cinsten ve yükseklikte serpuşlar yerleştirilmiştir.

Magosa'da sürgünde iken vefat eden ve oraya defnedilen Atpazarî Osman Efendi'nin kabrinin üzerine bir türbe ile yanına Kutub Osman Tekkesi olarak anı-lan ve günümüzde ayakta olan bir tek-ke inşa edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 212; İsmâil Hakkı Bursevî, *Silsile-i Celvetiyye*, İstanbul 1291, s. 94; Ayvansarayî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 160-161; Âsîtâne Tekkeleri, s. 10; *Sicill-i Os-mânî*, III, 431; *Mecmûa-i Cevâmi'*, I, 76-77; Ban-dırmalizâde, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 7; *Osmanlı Müellifleri*, I, 16; Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri I: İsmâil Hakkı Bursalı*, İstanbul 1944, s. 35 vd.; Tahsin Öz, *İstanbul Câmi-leri*, Ankara 1962, I, 94; Uşşâkizâde İbrâhim Efendi, *Zeyl-i Şakâik* (nşr. H. J. Kissling), Wies-baden 1965, s. 686 vd.; *İstanbul Vakıfları Tah-rir Defteri* 953 (1546), s. 240-242; Ayverdi, *Os-manlı Mi'mârîsi*, III, 452-453; Oktay Aslanapa, *Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, İstanbul 1975, s. 25-27; Zâkir Sükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 59-60; H. Kâmil Yılmaz, *Azîz Mahmûd Hüdâîf ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul 1982, s. 239-240, 288; "Atpazarî Yangını", *İst. A*, III, 1324.

M. BAHÂ TANMAN

ATRABÜ'L-ÂSÂR

(أطرب الآثار)

Şeyhülislâm ve bestekâr

Ebûishakzâde Mehmed Esad Efendi

(ö. 1753)

tarafından kaleme alınan
mûsikişinaslar tezkiresi.

Tam adı *Atrabü'l-âsar fî tezkireti ure-fâi'l-edvâr* olup *Tezkire-i Hânendegân* ve *Tezkire-i Mûsikişinâsân* adlarıyla da tanınmaktadır. Sadrazam Nevşehirli Da-mad İbrâhim Paşa'ya ithaf edilen eserde Sultan I. Ahmed (1603-1617) ile III. Ah-med (1703-1730) devirleri arasında yeti-şen bestekârlardan büyük bir kısmının biyografileri yer almaktadır.

Eserde bestekârlar alfabe sırasına gö-re ve her biri ayrı bir konu halinde ele alınmış, önce şahısların doğdukları ve yaşadıkları yerler zikredilerek hayatla-rından kısaca bahsedilmiş, ardından sa-nat değerleri üzerinde durularak beste-ledikleri güftelerden bir veya iki örnek verilmiştir. Konunun sonunda bestekâ-rın mevcut eserlerinin sayısı bildirilirken bazı bestekârların vefat tarihleriyle bun-ları belirten tarih misraları da kaydedil-miştir. Ağdalı ve sanatkârane bir üslup-la kaleme alınan eserin "hâtîme"sinde,